

Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 50, ст. 302 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

4. Генпрокуратура визнає важливість журналістських матеріалів про колабораціонізм та військові злочини – дискусія. URL: <https://zmina.ua/en/event-en/>.

5. Окупанти можуть забрати у полон цивільного за будь – що, що їм не подобається – журналіст про Херсонщину. URL: <https://hromadske.radio/podcasts/my-ie-buly-y-budem-informatsiynyy-maraton/okupanty-mozhut-zabraty-u-polon-tsyvilnu-liudynu-za-bud-shcho-shcho-im-ne-spodobaetsia-zhurnalist-pro-okupovanu-khersonshchynu>.

6. Скляревська Г. Інтерв'ю з Юрієм Ніколовим. URL: <https://detector.media/community/article/207398/2023-01-26>.

7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012. № 4651-VI. *Верховна рада України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

Тарнавська Лариса Миколаївна,
аспірантка НДІ вивчення проблем
злочинності імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук
України

ЗАСТОСУВАННЯ АЕРОФОТОЗЙОМКИ ТА СУПУТНИКОВОЇ ФОТОЗЙОМКИ З МЕТОЮ ФІКСАЦІЇ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Проблема застосування аерофотозйомки та супутникової фотозйомки з метою фіксації та розслідування злочинів почала з'являтися ще до російського широкомасштабного вторгнення до України. Цей процес почався з часу отримання широкого доступу до технологій аерофотозйомки та супутникової фотозйомки за допомогою безпілотних літальних апаратів (дронів, квадрокоптерів, БПЛА) та відкритого доступу до супутникових фотознімків. При цьому використання БПЛА стало популярним не тільки під час фіксації важливих подій, доставки пошти, їжі, але й з метою вчинення злочинів.

Використання дронів в військових цілях або здійснення охорони набули величезних масштабів в Україні, перш за все, з метою вібиття агресії ворога. Лише у 2024 р. планувалося виготовити 1 млн FPV-дронів, понад 10 тис. дронів середньої дальності польоту та понад 1 тис. безпілотників із дальністю від 1 тис. км [1]. Державна прикордонна служба України вказує, що «війну, яку росія розв'язала в Україні, давно вже, без перебільшення, називають війною дронів» [2].

Форбс зазначає, що тільки з 17 вересня по 17 жовтня 2023 р. із 388 зафільмованих випадків знищення ЗСУ техніки армії РФ 146 було знищено за допомогою FPV-дронів (загальна вартість 141 млн дол.) [3]. Під час війни фіксувалися навіть випадку здачі в полон за допомогою дронів, а також виведення солдат ЗСУ з оточення.

До даної проблеми звертався В. Білоус, вказуючи, що аерозйомка (аерофото- та відеозйомка) як інноваційний метод польової криміналістики може слугувати цілям швидкого та об'єктивного фіксування доказової інформації як ззовні, так і зсередини певних об'єктів під час провадження [4, с. 480]. На нашу думку, такий метод фіксації на сьогодні вже важко назвати інноваційним, що пов'язано із стрімким його розповсюдженням. Однак в криміналістиці цей метод все ще потребує встановлення певного порядку та алгоритмізацію. На нашу думку, цей метод є важливим для фіксації масштабних наслідків вчинення злочинів. Під час війни, коли доступ до місця вчинення злочину є обмеженим, недоступним та небезпечним застосування БПЛА є необхідним з метою отримання доказової інформації про події та її окремі сліди. Також це можна здійснювати з відносно безпечного місця, що також підвищує потребу у використанні даного науково-технічного засобу. Важливою також може бути фіксація наслідків екоциду (за прикладом знищення Каховської гідроелектростанції на річці Дніпро 6 червня 2023 р.) та інших екологічних злочинів (знищення лісів, забруднення води, атмосферного повітря, незаконний видобування надр).

На нашу думку, слідчий, який виїжджає на місце вчинення масштабного воєнного злочину має мати у своєму розпорядженні дрон та пройти попередній курс у безпечному використанні даного науково-технічного засобу. Таким чином, може бути досягнуто результат у вигляді не тільки реєстрації воєнного злочину в Єдиному реєстрі досудових розслідувань, але й отриманні доказової інформації та розслідуванні даної категорії злочинів.

Застосування супутникових знімків у невійськових цілях є важливою частиною фіксації та розслідування воєнних злочинів, вчинених в Україні. Використання таких супутникових знімків стало популярним у розслідуваннях журналістів, правозахисників та неурядових організацій (включаючи міжнародні). Зокрема, міжнародна слідча комісія, уповноважена ООН проводити розслідування щодо порушень прав людини та міжнародного гуманітарного права під час війни проти Росії, дійшла висновку, що росіянами було скоєно воєнні злочини (навмисні вбивства, систематичні та розповсюджені тортури на окупованих територіях

різних регіонів, депортація дітей, невибіркові та непропорційні атаки по Україні, убивство мирних жителів поза бойовими діями, ігнорування заходів безпеки цивільних). Експертами був підготовлений звіт на підставі 500 інтерв'ю, супутникових знімків і досвіду відвідування місць утримання громадян і вивчення поховань [5].

Цікаво, що використання супутникових фотознімків під час розслідування характеризується в більшості своїй діяльністю журналістів, правозахисників та неурядових організацій, однак не слідчих та прокурорів в Україні. Це пов'язано з багатьма причинами (навантаженістю, відсутністю досвіду, мотивації, тощо), однак однією з найважливіших є відсутність знань та ресурсів у слідчих на держаному рівні. Враховуючи, що таких обмежень журналісти, правозахисники та члени неурядових організацій не мають, то й результати таких досліджень супутникових фотознімків роблять саме вони. Global Investigative Journalism Network надало посібник, який має структуру:

- 1) джерела натхнення: історії з усього світу;
- 2) як отримати доступ до супутникових знімків;
- 3) програмне забезпечення;
- 4) рекомендації, навчальні матеріали і поради.

Відомими кейсами таких розслідувань щодо російських воєнних злочинів в Україні було віднесено викрадення українського зерна та його вивезення через Туреччину (texty.org.ua), знищення українських міст на прикладі Маріуполя (Australian Broadcasting Corporation), звірств росіян в Бучі (New York Times). До джерел таких супутникових знімків було віднесено цілий комплекс добірок, включаючи набір онлайн-інструментів для розслідування від Bellingcat, джерел даних супутникових знімків від SkyWatch, знімки від EOS Data Analytics та ін. Також рекомендується починати дослідження з map Google, Bing, Yandex та інших [6]. Так, наприклад, Truth Hounds використовує супутникові знімки MAXAR SecureWatch з метою розслідування, документування, моніторингу порушень прав людини в умовах збройних конфліктів, а також відстеження порушень під час проведення мирних акцій протесту [7].

Таким чином, науково-технічні засоби, які дозволяють здійснювати аерофотозйомку та супутникову фотозйомку дозволяють фіксувати воєнні злочини і допомагати їх розслідуванню. Важливо, що таке розслідування може бути здійснюватися не тільки органами досудового розслідування, але й правозахисними та неурядовими організаціями, які мають більше інструментів для здійснення такої

фіксації. Зрозуміло, що в таких умовах важлива спільна координована їх діяльність та обмін отриманою інформацією.

Список використаних джерел

1. Собенко Н. В Україні планують виготовити понад 1 мільйон FPV-дронів. Суспільне. Новини. 20 грудня 2023. URL: <https://suspilne.media/amp/643700-v-ukraini-planuut-vigoviti-1-miljon-fpv-droniv/>.

2. (ВІДЕО) Дрони – дієва зброя, що змінила сучасну війну. ДПСУ. 6 січня 2024. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/news/%20VIDEO%20Droni-diva-zbroya-shcho-zminila-suchasnu-viynu/>.

3. Даценко В. Летюча зброя. За допомогою FPV-дронів знищили російської техніки на понад 140 млн дол за останній місяць. Що це були за цілі? Розбір Forbes. Forbes. 23 жовтня 2023. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/letyucha-zbroya-za-dopomogoyu-fpv-droniv-zsu-znishchili-rosiyskoi-tekhniki-na-ponad-140-mln-za-ostanniymisyats-shcho-tse-buli-za-tsili-rozbir-forbes-20102023-16825>.

4. Білоус В. Аерокосмічна зйомка у криміналістичній дидактиці та діяльності і органів правопорядку. *Криміналістика та судова експертологія: наука, навчання, практика*. Одеса, 2018. № 14. С. 480.

5. Розслідування ООН виявило «широкий спектр» воєнних злочинів РФ в Україні, але не має доказів геноциду. ZN.ua. URL: <https://zn.ua/ukr/amp/war/rozsliduvannja-oon-vijavilo-shirokij-spektr-vojennikh-zlochiv-uf-v-ukrajine-ale-ne-maje-dokaziv-henotsidu.html>.

6. Ресурси для пошуку та використання супутникових зображень. Global Investigative Journalism Network. URL: gijn.org/ua/resurs-ua/resursi-dla-posuku-ta-vikoristannia-suputnikovih-zobrazen/.

7. Truth Hounds використовує супутникові знімки MAXAR SecureWatch. Truth Hounds. URL: <https://tvis.com.ua/ua/newstruth-hounds-vikoristovuie-sputnikovi-znimki-maxar-securewatch/>.

Філашкін Вадим Сергійович,

здобувач кафедри криміналістики та судової медицини, Національної академії

внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

НЕОБХІДНІСТЬ РОЗРОБЛЕННЯ ОКРЕМОЇ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВОЛІ, ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ОСОБИ В УКРАЇНІ

Одним із пріоритетних завдань держави є захист прав і основоположних свобод людини. Серед таких прав – право на повагу